

- Krotkova, A. V., Drozdova, E. N. (2004). Osobnosti formirovaniya leksiko-grammatischekogo stroya rechi u doskolnikov s obschim nedorazvitiem rechi III urovnya. *Logoped*, 1, 26-34.
- Marchenko, I. S. (2006). Formuvannya pochatkovykh form dialohu u ditei iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho DU. Serii sotsialno-pedahohichna*. Vyp. 6, 176-178.
- Sobotovych, Ye. F. (2005). Formuvannya semantichnoi struktury slova u ditei iz vadamy movlennievoho rozvytku. *Teoriia i praktyka suchasnoi lohopedii : zbirnyk naukovykh prats*. (3-16). Vyp.2. Kyiv : Aktualna osvita,.
- Trofymenko, L. I. (2010). Formuvannya syntaksychnoi storony movlennia u doskilnykiv iz zahalnym nedorozvytkom movlennia. *Ukrainskyi lohopedychnyi visnyk : zb. nauk. prats* (91-107). Vyp. 1. Kyiv : Aktualna osvita

**OLEFIR O.**

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

**FEATURES OF LEXICO-GRAMMATIC COMPLEX LINGERATION IN CHILDREN WITH GENERAL DISADVANTAGES OF LINGUISTIC**

In the article the author presents the relevance of studying the lexical and grammatical components of speech in children. Ontogenesis and regularities of formation of lexical and grammatical abilities and skills in children with general underdeveloped speech are considered. The peculiarities of assimilation of words and their meanings by children with general underdevelopment of speech are revealed. The features of formation of lexical-semantic fields in children of this category are characterized. The stages of formation of the grammatical component of speech in children are presented. The typical errors in the formation of the lexical-grammatical component of speech in children with speech disorders are determined.

*Key words: lexical-grammatical component of speech, children with general underdevelopment of speech, lexical mistakes, grammatical mistakes.*

Стаття надійшла до редакції 24.08. 2018 р.

УДК:378.22:502/504:[613/614]

**ВАЛЕНТИНА ОНІПКО**

**МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН**

**ЕТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Стаття присвячена питанням формування етичного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих у майбутніх викладачів природничих дисциплін у процесі підготовки до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Аналізуються основні види здоров'я і характеристики процесу формування етично-моральних цінностей у студентів. Вказується на те, що саме етично-моральні цінності є основою для розвитку творчої співпраці у напрямку розкриття нових шляхів вдосконалення психофізіологічних особливостей людини, які стануть основою у формуванні етично обґрунтованої позитивної мотивації в напрямку «моделювання» власного здоров'я

**Ключові слова:** здоров'я, етика здоров'язбереження, здоров'язбережувальні технології, здоровий спосіб життя, фізичне здоров'я, психічне здоров'я, соціальне здоров'я

**Актуальність проблеми.** На сучасному етапі розвитку людства досить актуальною постає проблема формування та збереження здоров'я нації в цілому, враховуючи потенціальні аспекти а також адаптивні можливості індивідуально кожного організму, до умов навколишнього природного середовища. Здоров'я – це один з найсуттєвіших компонентів людського щастя, одна з найважливіших умов соціального та економічного розвитку нації, одне з невід'ємних прав людської особистості, найсуттєвіша потреба людини, яка визначає здатність його до повноцінної праці і забезпечує гармонійний а також фізичний, духовний розвиток особистості. Біологічні, соціально-економічні, природно-кліматичні та ін. чинники, все частіше носять негативний характер, що призводить до високого відсотку рівня захворюваності, і особливо у людей молодого віку. Саме це і зумовлює актуальність проблеми підвищення рівня здоров'я сучасної людини і зумовлює необхідність формування етичного ставлення молоді до вирішення питань, пов'язаних із зміцненням і збереженням здоров'я. На жаль, досить часто сьогодні молоді люди не дотримуються принципів здорового способу життя, не приймають відповідних заходів для підтримки і зміцнення свого здоров'я, байдуже ставляться до фізичної культури і спорту (Гончаренко, Новикова, 2006, с.40).

Цей факт зумовлює необхідність проведення у системі професійної освіти дій, спрямованих на популяризацію ідей здорового способу життя, на підготовку висококваліфікованих майбутніх учителів природничих дисциплін на базі здоров'язбережувальних технологій, які не тільки володіють знаннями,

принципами, методами здоров'язбереження, але і можуть впроваджувати в життя ці знання й уміння протягом всієї подальшої професійної діяльності. Базою впровадження ефективних технологій у закладах освіти є етичне ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих. У зв'язку з цим, більш актуальним стає питання формування організаційно-педагогічних умов здоров'язбереження в підготовці майбутнього педагога природничих дисциплін.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичні основи здоров'язбереження, пошук ефективних засобів, способів і методів оздоровлення організму людини займали не останнє місце ще в античній педагогіці і в педагогіці всіх подальших епох. У цілому поняття «здоров'язбереження» в широко почало використовуватися з 90-х років ХХ століття і відображало специфіку ставлення до збереження здоров'я, (Андреев, 2000, с.5). Відзначимо, що в роботах багатьох педагогів-класиків (В. Бехтерева, Я. Коменського, Г. Сковороди, К. Ушинського, Г. Песталоцці та ін.), як і в роботах сучасних вчених, формування культури здоров'я учнівської молоді, студентів і взагалі громадян різних груп населення досліджували: В. Горащук, С. Кириленко, В. Климова, Г. Кривошеева, В. Скумін, Л. Сущенко, Л. Татарнікова, Л. Хижняк, А. Нагорна та ін.; «здоров'язбережувальні технології» були предметом дослідження Т. Бичкової, М. Безруких, О. Бутакової, Є. Пужаєвої, М. Смирнова, І. Соколової, В. Сонькіна, І. Чупахи та ін.; сутнісні характеристики культури здоров'язбереження і етичне ставлення до нього розглядали: С. Гримблат, В. Зайцев, С. Крамський, М. Колеснікова, А. Севрук та ін. Важлива увага приділяється проблемі забезпечення формування і збереження здоров'я дитини, вирішення якої лежить в спеціальній побудові навчально-виховного процесу на основі етичного ставлення до нього (Белинская, 2005, с.9).

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.** Аналіз філософської, психологічної, педагогічної, соціологічної, культурологічної, медичної, валеологічної літератури дає підставу стверджувати, що зазначена проблема недостатньо вивчена з точки зору педагогічної системи формування культури здоров'язбереження і етичного ставлення до здоров'я як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців, не в повній мірі вона теоретично обґрунтована та практично забезпечена. Під світоглядною орієнтацією ми розуміємо спрямованість особистості зі сформованим світосприйняттям на діяльність, яка є засобом відчуття себе у світі, причиною основою, що визначає специфічну сутність людини як основного елемента соціальної системи. Проте вищезазначені дослідження не вичерпують усіх питань щодо проблеми етичного ставлення до здоров'язбереження у підготовці майбутнього вчителя.

**Формулювання цілей статті.** Зусилля, що робляться вищими освітніми педагогічними закладами у напрямі підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій закладах освіти виявляють свою неефективність, про що свідчать: зниження рівня рухової активності студентів, відсутність прагнення до здорового способу життя, наявність недостатньої інноваційної діяльності у сфері оздоровчих занять, відсутність необхідного формування етично-ціннісних орієнтацій у студентів у галузі здоров'язбереження.

Необхідність впровадження здоров'язбережувальних технологій у практична діяльність вищих закладів освіти і визначили мету статті, суть якої полягає у визначенні педагогічних умов і методичних засобів здійснення діяльності, що сприяють формуванню етично-ціннісних орієнтацій у студентів педагогічного вищого навчального закладу у галузі здоров'язбереження.

**Виклад основного матеріалу.** На сучасному етапі розвитку людства досить актуальною постає проблема формування та збереження здоров'я нації в цілому, враховуючи потенціальні аспекти а також адаптивні можливості індивідуально кожного організму, до умов навколишнього природного середовища. Здоров'я – це один з найсуттєвіших компонентів людського щастя, одна з найважливіших умов соціального та економічного розвитку нації, одне з невід'ємних прав людської особистості, найсуттєвіша потреба людини, яка визначає здатність його до повноцінної праці і забезпечує гармонійний а також фізичний, духовний розвиток особистості.

Сам спосіб життя включає три основні категорії: рівень життя, якість життя, стиль життя. Рівень життя — це економічна категорія, яка відображає глибину задоволення матеріальних, духовних і культурних потреб людини, які взаємопов'язані з якістю життя — а саме, ступінь того комфорту який необхідний для задоволення людських потреб (переважно потреб соціальної категорії). Стиль життя — характеризує різноманітні поведінкові механізми, тобто ті які відображають психологічні і фізіологічні особливості прояву людей (соціально-психологічна категорія) (Белинская, 2005, с. 33).

Поняття «здоровий спосіб життя» на сьогодні являє собою тісний взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям. Здоровий спосіб життя поєднує в собі всі здоров'язбережувальні компоненти, які значною мірою впливають на прояв професійних, громадських і побутових компетенцій людини і являються основним орієнтиром у напрямку формування здорової особистості, її правильної зорієнтованості у суспільстві (Шемигон, 2008,с.41).

До основних чинників здорового способу життя відносять:

- втілення навичок особистої гігієни;
- знання головних процесів життєдіяльності організму;
- уміння якісно та швидко надавати долікарську допомогу в екстремальних життєвих умовах;
- своєчасне та відповідальне виконання настанов та рекомендацій лікаря;
- активний руховий спосіб життя (Глагощук, 2008, с.11).

Зрозуміло, що у сьогоденному житті чотири головних складових — соціальна, духовна, фізична, психічна, цілком відповідні одна до одної, і їх інтегрований вплив на людину визначає стан її здоров'я, підносить аспекти здоров'я до найголовніших у сучасному соціальному просторі.

Основними факторами здоров'я можна визначити такі:

- 1) ставлення людини до еволюційної та генетичної сутності людства;
- 2) формування факторів особистої гігієни;
- 3) формування стереотипів раціонального харчування;
- 4) становлення інтересів, професійних компетенцій, відповідно до особистого місця в житті

(Гончаренко, Новикова, 2006, с.39).

Серед усіх перерахованих факторів здорового способу життя досить важко виділити головні та другорядні, так як у відповідному взаємозв'язку вони можуть надавати оздоровчий результат, сприяти формуванню і розвитку здоров'я людини. Проте, слід виділити такий фактор життя, як рухова активність людини, її повсякденний руховий режим, від якого залежить здоров'я людини її фізичний розвиток, функціональний стан всього організму. На сьогодні встановлено, що фізична культура і спорт є рушійними чинниками фізичного і духовного розвитку людства. До найбільш важливих показників занять фізичною культурою відносять здоров'я, стійкість організму до несприятливих чинників зовнішнього природного середовища, сформована відповідна статура, прояв стійких фізіологічних функцій організму, що забезпечують відповідний рівень розвитку фізичних, рухових навичок і вмінь, того, що називається фізичною рівновагою людини.

Культура сьогоденного здоров'я є невід'ємною складовою загальної культури грамотної, освіченої людини. Сьогодні більшість людей, маючи відповідний рівень освіти, практично мало знають про своє здоров'я, його підтримку, їх цілком можна вважати малокультурними людьми. Можливість використання накопиченого тисячолітнього досвіду людством, відносно збереження і зміцнення свого здоров'я, вже сьогодні дало безліч відповідей, відносно питань довголіття, резерву генетичного здоров'я і можливості лікувати важкі хвороби. Але, на жаль, цих відповідей замало, ще багато чого залишається таємницею (Шемигон, 2008, с.83).

Формування рівня відповідної культури населення має пряме відношення до його здоров'я. Чим нижчий рівень культури, тим вища вірогідність виникнення захворювань, тим нижчі показники здоров'я. Таким чином відповідно сформовані елементи культури, мають важливе значення для формування здоров'я:

- культура особистої гігієни;
- культура харчування, підтримки власного житла у відповідних умовах;
- культура організації відпочинку (Глагошук, 2008, с.13).

Процес виховання та становлення культури здорового способу життя спирається на такі концептуальні позиції:

- цілеспрямованість навчально-виховного процесу до інтеграції аспектів здоров'я;
- системність і поетапність впровадження у виховний процес молоді культури здорового способу життя;
- використання здоров'язберігаючих технологій у навчальних програмах;
- підтримка сфери здоров'язберігаючого освітнього середовища;
- розвиток рухової активності молоді, поглиблення особистісних орієнтирів здоров'язбереження;
- упровадження різноманітних форм та методів роботи по залученню всіх учасників освітнього процесу до збереження і зміцнення здоров'я;
- упровадження у освітнє середовище етичних аспектів збереження здоров'я.

Саме поглиблення етичного виховання молоді все суттєвіше постає перед всіма освітніми установами. Це пов'язано із пріоритетністю впровадження у сферу державної політики, основних напрямків щодо створення програм виховання підростаючого покоління у напрямку здоров'язбереження. Динаміка сучасного життя досить швидкоплинна і комплекс застарілих моральних життєвих самовизначень особистості, ставить перед суспільством нові вимоги та завдання відносно майбутнього виховання молоді і продовжності життя нації. Відбувається переосмислення застарілої ідеології виховання, його цілей та завдань (Андреев, 2000, с. 9).

Виховання розглядається як «цілеспрямовано організована діяльність дітей, яка заохочує їх у процес тісної взаємодії з навколишнім світом і формує у них систему ціннісних відносин до всього оточуючого», як «стимулювання процесів, що прискорюють динаміку якісних змін особистості».

В основі процесу етичного виховання молоді виступає гуманізація особистості в аспекті її духовного розвитку, яке стане основою формування загальнолюдських цінностей. Це вимагає глибокої спрямованості процесу виховання, поглиблення та інтеграцію думок, і глибокого розуміння поведінкових механізмів особистості. Тому досить важливо, щоб педагогічна наука, відповідні методичні служби допомогли педагогу-практику у виборі правильного викладацького напрямку в аспектах здоров'язбереження і забезпечили його сучасною методичною технологією.

Навчально-виховний процес освітнього закладу сьогодні являє собою перш за все- системний виховний заклад по організації безпеки життєдіяльності та етичного виховання молоді, яке повинно стати базовим підґрунтям впровадження у виховний процес здоров'язберезувальних технологій. Назріла необхідність у створенні моделі цілісної системи виховання, зміст і технологія яких буде направлена на

формування психолого-педагогічного клімату, умов для розкриття духовного потенціалу особистості, зростання її етичної самосвідомості, етичної культури в напрямку збереження здоров'я (Белинская, 2005, с. 98).

Етична культура особистості – це розкриття глибокого осмислення процесу життєдіяльності людини, орієнтованої на загальнолюдські цінності та норми моральних принципів поведінки у напрямку формування сфери моральних відносин до навколишнього світу. Для створення моделі цілісної системи здоров'язбережувального виховання, необхідний виховний потенціал етичного виховання в комплексному поєднанні із важливими життєвими цінностями, в основі яких буде цінність збереження здоров'я. Така модель побудована на технології головних напрямків виховання: педагогіки етичної культури з врахуванням вікової психології а також педагогіки мотивації до навчання. Якраз мотивація здоров'я і здорового способу життя займає центральне місце у побудові такої моделі виховання. Під мотивацією до здорового способу життя розуміють усвідомлене ставлення людини до свого власного здоров'я, необхідність його збереження, для досягнення певної життєвої гармонії яка стане основою здорового способу життя, актуальним стане також морально-етичне виховання, яке набуває провідного значення у форматі збереження моральних засад суспільства.

Таким чином, історико-педагогічний аналіз виникнення і розвитку поняття «здоров'язбереження» у галузі освіти дозволяє виокремити головні підходи до проблем збереження здоров'я. Головна характеристика цих моделей полягає у відсутності в освітніх закладах системної здоров'язбережувальної діяльності і цілеспрямованого формування сприятливих для здоров'я молоді навичок засобами здоров'язбережувальних технологій. Це вимагає розробки нових підходів до здоров'язбереження як основи здоров'язбережувальних технологій.

Отже, аналіз суб'єктних характеристик сучасної молоді, дозволяє зробити висновки про головні напрями реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти:

навчання здоров'ю та формування здорового способу життя, профілактика порушень фізичного, психічного та соціального здоров'я, дезадаптаційних процесів;

організація навчання на засадах природовідповідності з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей розвитку, санітарно-гігієнічних вимог і норм.

Студент як суб'єкт освітнього процесу є окремою частиною процесу здоров'язбереження, стан його здоров'я залежить та одночасно впливає на реалізацію здоров'язбережувальних технологій у процесі навчання. Встановлено, що рівень знань та навичок майбутніх учителів щодо збереження здоров'я безпосередньо пов'язані із формуванням і збереженням здоров'я молоді і, як наслідок, є важливим елементом реалізації здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

**Висновки...** Таким чином, сучасний педагог повинен створити комфортні умови для включення особи в процес творчої співпраці у напрямку розкриття нових методик вдосконалення психофізіологічних особливостей людини, які стануть основою у формуванні етично обґрунтованої позитивної мотивації в напрямку «моделювання» власного здоров'я. Для кожної людини здоров'я є головною ціннісною моделлю її життя, до якої треба ставитися дбайливо, зберігаючи при цьому той потенціал який закладений генетично.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку... Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін аналізованої проблеми і актуалізує необхідність посиленої уваги стосовно подальших ґрунтовних теоретичних напрацювань і вдосконалення практики впровадження технологій здоров'язбереження у систему професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін.

### **Список використаних джерел**

- Андреев, В.И. (2000). Приоритет духовности в условиях здоровьесберегающего обучения и воспитания. *Здоровьесберегающее обучение и воспитание* (3-18). Казань : Центр инновационных технологий.
- Белинская, Т. В. (2005). *Психологические составляющие развития ценностного отношения к здоровью у студентов педагогического вуза* (Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07). Калуга
- Гладощук, О. Г. (2008). *Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі* (Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 Теорія і методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)). Київ
- Гончаренко, М. С., Новикова, В. Є. (2006). Валеологічні аспекти формування здоров'я у сучасному освітньому процесі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 12, 39–43.
- Шемигон, Н. Ю. (2008). Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04). Харків.

### **References**

- Andreev, V.I. (2000). The priority of spirituality in a health-training and education. Kazan. Innovation Center. (in Russ.)
- Belinskaya, T. (2005). Psychological components of the valuable relation to health at students of pedagogical high school: Dis. ... Cand. psychol. Sciences: 19.00.07. Kaluga. (in Russ.)
- Hladoschuk, O.G. Pedagogical conditions improve health promotion of culture of students in the system of physical education in high school: Author. Thesis. for obtaining sciences. degree candidate. ped. 13.00.02. K. (in Ukr.)
- Goncharenko, M.S. (2006, December). Valeological health aspects of the educational process in the modern. Pedahohika, psykholohiya ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu. (Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sport). P. 39-43. (in Ukr.)

Shemyhon, N. (2008). Formation of valuable orientations of the future teachers in the training: Dis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.04. Kharkiv (in Ukr.)

**ONIPKO V., DYACHENKO-BOHUN M.**

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

### **ETHICS OF ENHANCEMENT OF HEALTH-SAVING TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATIONAL AGENCY**

The article is devoted to the formation of the moral attitude to their own health and the health of others in the future teachers of natural sciences in preparation for the implementation of health-technology in schools. Analyzes the major types of health and characteristics of the formation of moral values among students. It is pointed out that it is the moral and moral values are the basis for the development of creative cooperation towards discovering new ways to improve the psycho-physiological characteristics of the person who will be the basis in the formation of positive motivation is morally justified in the direction of "simulation" of their own health. That is what determines the urgency of the problem of raising the level of health of a modern person and necessitates the formation of an ethical attitude of youth towards solving issues related to the strengthening and preservation of health. The basis for the introduction of effective technologies in educational institutions is the ethical attitude towards their own health and the health of others. In this regard, the more relevant is the question of the formation of organizational and pedagogical conditions of health preservation in the preparation of the future teacher of natural sciences. The need to introduce health-saving technologies into the practical activities of higher educational institutions and determine the purpose of the article, the essence of which is to determine the pedagogical conditions and methodical means for the implementation of activities that contribute to the formation of ethical values orientations among students of the pedagogical institution of higher education in the field of healthcare.

*Key words: health, ethics, health preservation, health-saving technologies, healthy lifestyle, physical health, mental health, mental health, social health*

Стаття надійшла до редакції 06.10. 2018 р.

УДК 37(091)(477)-051Сухомлинський:004.738.5

**ТЕТЯНА ПАВЛЕНКО**

Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, м. Київ

### **ТВОРЧА СПАДЩИНА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСАХ**

У статті розкрито документне наповнення інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського та електронні ресурси інших установ, що висвітлюють життя, діяльність, творчу спадщину видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського і його внесок у розвиток педагогічної науки.

**Ключові слова:** педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського, інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу», національна освіта, електронні ресурси.

Розвиток українського суспільства на засадах гуманізації та демократизації зумовив суттєві зміни пріоритетів і цінностей у сучасній освіті, характерною ознакою якої є поєднання традицій, досвіду з інноваціями. Процеси модернізації, реформи освіти спонукають до переосмислення сучасного освітнього простору та історико-педагогічного досвіду української школи, звернення до творчої біографії та спадщини культурно-освітніх діячів, учених, педагогів України, вивчення основних положень їх просвітницьких, виховних і дидактичних ідей.

Зростання гуманістичних тенденцій суспільного життя, вплив нових інформаційних технологій в умовах посилення інтелектуалізації праці потребують оновлення системи освіти, побудованої на національно-культурних традиціях з урахуванням прогресивних досягнень вітчизняної педагогіки.

Упродовж останніх років доступність інформації стає дедалі важливішою характеристикою сучасного суспільства. Проблема удосконалення доступу до інформаційних ресурсів є усвідомленою на всіх рівнях їх формування і управління ними. При цьому важлива роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів належить бібліотекам, які є невід'ємною частиною інформаційного суспільства. Раніше бібліотеки надавали користувачам доступ до інформації на традиційних носіях, що зберігалася у їх фондах. Поступово до друкованої продукції додавалися електронні ресурси у вигляді баз даних.